

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Муц Оксана Іванівна

УДК 930.1:051(477)

**УКРАЇНОМОВНА ПЕРІОДИКА В НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ СХІДНОЇ
ГАЛИЧИНИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ
(1918 – 1939 РР.)**

07.00.01 – історія України

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Зуляк Іван Степанович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри стародавньої та середньовічної
історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Лисенко Олександр Євгенович,
завідувач відділу історії періоду Другої світової
війни Інституту історії України
Національної академії наук України;

кандидат історичних наук, доцент
Гуцал Петро Зіновійович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри журналістики.

Захист відбудеться «23» січня 2013 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. 31).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий «20» грудня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. М. Москалюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сьогоднішніх умовах демократизації важливу роль відіграє преса як один із проявів демократії, що є умовою існування громадянського суспільства і разом з тим одним із чинників його формування. Періодику можна розглядати і досліджувати як соціальний інститут й комунікативну систему пізнання історичного розвитку суспільства.

Для українців україномовна періодика стала невід’ємною частиною боротьби за державність та національно-культурне відродження у Східній Галичині в міжвоєнний період. Періодичні видання були основою патріотичної стратегії консолідації українства. Долаючи кризу гуманітарної інфраструктури, саме україномовна періодика забезпечувала гармонійність соціального поступу, сприяла формуванню національної еліти з державницьким мисленням, обґрунтуванню ненасильницьких основ культурницького поступу.

Періодичні видання відстоювали права українців на вільний розвиток рідної мови, культури, традицій, самобутності, самосвідомості, сприяли всебічному розширенню світогляду, духовному збагаченню й культурному вихованню нації, піднесенню рівня освіченості, втіленню в життя національних прагнень українців.

Досліджувана проблема є важливим аспектом національної історії, що має цінне наукове, теоретичне і пізнавальне значення й вимагає поглибленого та об’єктивно аргументованого дослідження. Наукове осмислення досліджуваної проблеми є актуальним завданням української національної історіографії. Його розв’язанню сприятиме ця дисертація.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукового напрямку історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Актуальні проблеми історії, культури, освіти, науки і техніки України» (державний реєстраційний номер 0111U009915).

Мета роботи – дослідити вплив україномовної періодики на національно-культурне життя Східної Галичини міжвоєнного періоду.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких **основних завдань**:

- дослідити особливості розвитку україномовної періодики в Східній Галичині у міжвоєнний період;
- охарактеризувати ситуацію, що склалася у видавничій сфері;
- визначити основні чинники розвитку україномовної періодики;
- проаналізувати поширення радянофільських тенденцій на сторінках україномовних видань;
- висвітлити проблематику національно-культурного життя в комуністичних

виданнях;

- простежити пропаганду періодичними виданнями націоналістичного змісту національної ідеї;
- з'ясувати роль національно-демократичних видань у захисті українського шкільництва;
- висвітлити виховання українців у католицькому дусі, боротьбу з атеїзмом і комунізмом періодичними виданнями християнсько-суспільного руху;
- дати цілісну й об'єктивну оцінку ролі і значення україномовної періодики в національно-культурному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду.

Об'єкт дослідження – суспільно-політичні, ідеологічні та національно-культурні процеси, що відбувалися у Східній Галичині в міжвоєнний період і пов'язані з україномовними періодичними виданнями.

Предмет дослідження – україномовна періодика Східної Галичини міжвоєнного періоду як важливий чинник національно-культурного життя, консолідації українців, формування національної свідомості.

Методологічна основа дослідження. Основоположними принципами наукового дослідження є історизм та об'єктивність, що виключають будь-яке спотворення досліджуваної проблеми, аналіз подій і фактів з позицій об'єктивного пізнання дійсності незалежно від класових, політичних, партійних чи ідеологічних нашарувань, дають змогу адекватно, логічно, всебічно й аргументовано відображати процеси історичної реальності.

В основу дослідження покладено комплексне застосування загальнонаукових методів: історичного, логічного, систематизації; власне історичних: хронологічного, проблемно-хронологічного, синхронічного, порівняльно-історичного; міждисциплінарних: статистичного, системно-структурного. Їх цілеспрямоване й комплексне застосування сприяло всебічному аналізу конкретної проблеми історичного дослідження.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють міжвоєнний період, починаючи з 1918 р., коли Східна Галичина перебувала у складі Польщі. Вказані події відображають процес становлення україномовної періодики в нових історичних умовах. Обмежується період 1 вересня 1939 р. – початком Другої світової війни, завершенням існування Другої Речі Посполитої. Окреслені хронологічні межі належать до найактивнішого періоду розвитку україномовної періодики, дають змогу простежити не лише особливості її становлення і функціонування, але й основні тенденції поступу, спричинені суспільно-політичними, ідеологічними та національно-культурними впливами.

Територіальні межі дослідження обмежуються поняттям «Східна Галичина», географічним регіоном, до складу якого, згідно з адміністративно-територіальним поділом міжвоєнної Польщі,

входили Львівське, Станіславське і Тернопільське воєводства. Вибір територіальних меж наукового дослідження обумовлено особливістю історичного розвитку Східної Галичини, унікальністю її національно-культурних надбань та особливостями розвитку україномовної періодики в окреслений період.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що це одне з перших дисертаційних досліджень, у якому концептуально визначено, комплексно, всебічно та ґрунтовно досліджено роль і значення україномовної періодики в національно-культурному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду. Проаналізовано та узагальнено досвід функціонування україномовної періодики у міжвоєнний період; визначено основні чинники, що впливали на її розвиток; з'ясовано значення радянофільських видань Східної Галичини у національно-культурному житті краю; визначено вплив націоналістичних видань на виховання молоді; розкрито особливості періодики націонал-демократичного скерування щодо висвітлення подій культурно-освітнього життя Східної Галичини; з'ясовано її роль у забезпеченні прав українців на вільний розвиток рідної мови та здобуття освіти. Доведено, що україномовна періодика у Східній Галичині виступала рушійною силою і складовою частиною загальноукраїнського національно-культурного руху, сприяла формуванню національної свідомості українців. До наукового обігу введено значну кількість маловідомих і невідомих, раніше недоступних архівних джерел та матеріалів, які дали можливість об'єктивно дослідити роль і значення україномовної періодики в національно-культурному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на базі вивчених матеріалів, положень і висновків дисертації отримано фактичні дані, що характеризують україномовну періодику Східної Галичини міжвоєнного періоду. При цьому враховано чинники, зумовлені впливом ідейно-політичних течій, партійних і громадських об'єднань, товариств на періодичні видання, їх роль у суспільному житті українства, що сприятиме використанню набутого досвіду в сучасних умовах розбудови Української держави.

Результати дослідження можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць та навчальних посібників з історії України, історії української преси та журналістики, навчально-методичних посібників з окремих проблем історичної науки, у науково-популярних виданнях, практичній викладацькій роботі, побудові експозицій у музеях відповідного профілю.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки й матеріали дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри стародавньої та середньовічної історії, спільному засіданні кафедри стародавньої та середньовічної історії та історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, у доповідях на звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу ВНЗ, міжнародних і всеукраїнських наукових, науково-теоретичних й науково-практичних конференціях. Всеукраїнській науково-

практичній конференції «Охорона культурної спадщини в Україні: історія, теорія, практика» (м. Тернопіль, 28 – 29 травня 2007 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Шевченківська весна» (м. Київ, 20 – 21 березня 2008 р.); Міжнародній науковій конференції «Українсько-польське-білоруське сусідство: XX століття» (м. Дрогобич, 19 – 20 вересня 2008 р.); Міжнародній науковій конференції «Просвіта» в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часів заснування)» (м. Тернопіль, 8 – 10 грудня 2008 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, присвяченій 175-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, 23 – 24 квітня 2009 р.); Міжнародній науковій конференції «Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність» (м. Львів, 28 – 30 жовтня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії і культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)» (м. Тернопіль, 20 – 21 квітня 2012 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 12 наукових публікаціях, з них 6 – статті у фахових виданнях, 6 – матеріали конференцій.

Структура дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (482 позиції), додатків (6). Обсяг основного тексту дисертації – 172 сторінки, всього – 212 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет наукового пошуку, хронологічні рамки, територіальні межі, методи дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів, практичне значення дисертації, подано інформацію про апробацію результатів дослідження та структуру дисертації.

У першому розділі **«Історіографічні, джерелознавчі та методологічні засади дослідження»** розглянуто стан досліджуваної проблеми в українській історіографії, охарактеризовано архівні матеріали, друковані джерела та методологічні засади дослідження.

Наукову літературу, що стосується досліджуваної проблеми, умовно можна поділити на чотири групи. В основу поділу покладено хронологічно-тематичний принцип. До першої групи відносимо праці дослідників міжвоєнного періоду; до другої – публікації української діаспори; до третьої – праці радянських вчених; до четвертої – здобутки сучасних українських і польських науковців.

Серед наукових праць першої групи виділяємо дослідження І. Калиновича та В. Ігнатієнка. Першим, хто подав статистичні відомості про українську пресу був відомий бібліограф І. Калинович, який склав реєстр української періодики. Заслугою автора є укладена українська

просвітянська бібліографія, що складалася з творів українських письменників, дитячої, наукової і сільськогосподарської літератури, довідкових видань. Проблему періодизації україномовної періодики вперше спробував розв'язати В. Ігнатієнко, який обрав територіально-етнографічний принцип, комбінований з мовною особливістю. Відтак українською пресою вважалися усі часописи, що виходили на території українських земель та заселених українцями. Відзначимо, що дослідження преси у міжвоєнний період представлено статистичними показниками.

Друга група сформована з наукових досліджень, що з'явилися в еміграції. Варто зауважити, що наукові праці діаспори зазвичай, не ґрунтувалися на архівних матеріалах й документах, що зберігалися у державних архівах УРСР, адже з об'єктивних причин вони були недоступними для науковців. До числа перших праць, присвячених значенню пресових видань у суспільно-політичному розвитку українців, відносимо науково-популярну публікацію П. Сагайдачного «Вага і сила преси».

Дослідження історії української преси проводив С. Наріжний. Автор стверджував, що преса українською мовою кількісно переважала в Наддніпрянщині, хоча й відзначав, що ситуація змінилася зі встановленням там радянської влади. А. Животко проаналізував не лише умови існування української преси в міжвоєнний період, але й класифікував тогочасні періодичні видання на: літературно-наукові та наукові часописи; краєзнавчі; книгознавчі; музеєзнавчі; правничі; педагогічні; видання для дітей та молоді, жіноцтва, українського мистецтва, збройної боротьби; релігійно-наукові та релігійно-церковні часописи; станові. Ю. Тернопільський вважав, що на території етнографічних українських земель преса розвивалася в різних політичних і соціальних та економічних умовах. Крім того, дослідник виділив одинадцять періодів існування українського друкованого слова, визначивши 20 – 30 –ті рр. ХХ ст. початковою добою боротьби української преси за своє існування.

Партійну періодику міжвоєнної доби спробував класифікувати Є. Місило. За його підрахунками у Східній Галичині видавалося понад 70 назв часописів різної періодичності, форми видання (легальні та нелегальні) та політичного спрямування. Вивченням української журналістики займалися О. Бочковський та С. Сірополко, які видали курс лекцій, присвячений історії преси, її функціям та ролі у суспільно-політичному житті.

Загалом дослідження другої групи характеризуються теоретичним обґрунтуванням функціонування преси як такої, а також спробами аналізу умов розвитку україномовної періодики.

Третя група представлена працями дослідників радянського періоду, які відзначаються тенденційністю, позбавлені об'єктивності, хоча й багаті фактологічним матеріалом. Відзначимо, що наукові праці радянських вчених здебільшого були присвячені партійній пресі, як основі пропаганди комуністичних ідей. Першою спробою дослідження східногалицької міжвоєнної преси стала стаття Я. Дашкевича «Комуністична та радянська преса в Західній Україні у 1919 – 1920

рр.», опублікована у 1958 р. в Українському історичному журналі. Основною причиною порушення цієї теми став посиленний інтерес до революційного руху в Західній Україні в цілому й Східній Галичині зокрема.

Радянські дослідники україномовної періодики розглядали її похідною від російської. Висвітлюючи становлення та розвиток української преси, формувалася думка про те, що власне її започаткувала радянська влада. Крім того, вагомі культурні досягнення української періодики у Східній Галичині вважалися результатом тісного спілкуванням з радянською Україною. Показовими у цьому аспекті є праці В. Рубана та П. Федченка.

Дослідження періодичних видань КПЗУ та «Сельробу» проводив М. Олексюк, який наголошував на тому, що їх поява призвела до популяризації радянських ідей в суспільстві, оминаючи пропагандистські завдання.

Комуністичну пропаганду КПЗУ упродовж 1919 – 1939 рр. висвітлив Й. Цьох. Автор аналізував легальні та нелегальні радянофільські партійні видання. Усі процеси, пов'язані з періодичними виданнями, Й. Цьох трактував як результат становлення та поширення радянської ідеології, висвітлюючи суспільно-політичну ситуацію у Східній Галичині з партійного погляду.

Третя група – праці радянських учених, відзначається увагою саме до радянофільських видань, відтак відображає тенденційність цих досліджень. Разом з тим, варто вказати на масштабність фактологічного матеріалу, що міститься у цих дослідженнях.

Четверту групу представляють праці сучасних українських і польських науковців. Зі здобуттям незалежності України праця у напрямку вивчення україномовної періодики поживилася. У числі перших дослідників української преси був І. Крупський, який зумів відтворити основні аспекти історичного розвитку української преси. Автор стверджував, що, незважаючи на старання тоталітарного режиму, вона залишається невід'ємною сторінкою національного суспільно-політичного та культурного розвитку.

Масштабне вивчення історії української періодики розпочалося у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника (ЛННБ ім. В. Стефаника). Там, у 1993 р. засновано відділення «Науково-дослідний центр періодики». Результатом роботи науковців центру стали матеріали «Українська журналістика в іменах» за редакцією М. Романюка та інші праці вказаного автора; М. Мартинюка «Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914 – 1939 рр.)», історико-бібліографічні дослідження: М. Галушка «Українські часописи Станіславова (1879 – 1944 рр.)», «Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886 – 1944 рр.)», колективна праця «Українські часописи Львова 1848 – 1939 рр.».

Відзначимо монографію В. Глаголюка «Українська преса Покуття як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю 20 – 30-х рр. ХХ ст.». Значним внеском в історію українського пресознавства є дослідження нормативно-правового забезпечення видань, їх тематики та

типологізації. У цьому контексті йдеться про монографію Л. Сніцарчук «Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістичнознавчий дискурс».

Вагомим дослідженням україномовної періодики стала монографія С. Костя «Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті: (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування)». Автор приділив особливу увагу аналізу структурних елементів західноукраїнської преси, зокрема пресі політичних рухів, громадських товариств та організацій.

Українську періодику, що видавалася за межами України, досліджували О. Вішка та О. Богословський. Наукові праці вказаних авторів дозволяють сформулювати розуміння значення таборової преси та преси міжвоєнної еміграції.

Історію української періодики доповнюють праці, присвячені конкретним діячам, які сприяли популяризації видань рідною мовою. Так, колективна монографія «Іван Тиктор: талан і талант» дає відповіді на низку актуальних питань пресовидавничої діяльності Львова і певною мірою Східної Галичини загалом. Варто відзначити дослідження, що стосуються методики історико-журналістських досліджень, зокрема І. Михайлина, В. Різуна і Т. Трачук. Увагу привертають праці, присвячені історії УВО та ОУН, зокрема їх видавничій діяльності. Культурно-освітня діяльність ОУН стала предметом дослідження В. Ухача.

Вивчення україномовної періодики знаходить актуальність серед сучасних польських дослідників, зокрема Є. Яровецького і Б. Гури. Автори висвітлюють умови її розвитку, визначаючи чинники, що впливали на цей процес з боку офіційної влади. У зазначених публікаціях в основному подано статистичні інформативно-довідкові дані щодо кількості українських газет і часописів.

Підсумовуючи огляд історіографії, зазначимо, що останніми роками дослідження україномовної періодики набуло актуальності з точки зору журналістики та джерелознавства. Втім залишається недостатньо вивченим історичний аспект проблеми у тому числі й визначення ролі україномовної періодики в національно-культурному житті Східної Галичини (1918 – 1939 рр.).

Основою джерельної бази дослідження є сукупність документів і матеріалів центральних й обласних державних архівів, наукових й універсальних бібліотек України. Значна частина використаних джерел зберігається у Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Центральному державному історичному архіві України в м. Львові (ЦДАІЛ України), державних архівах Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей.

Основними зберігачами західноукраїнської міжвоєнної періодики є наукові установи м. Львова. Зокрема, ЛННБ ім. В. Стефаніка, Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка. Крім того, тогочасні газети зберігаються в архівних установах та книгозбірнях Києва, Львова, Тернополя та Івано-Франківська.

У фондах ЦДАГО України зберігаються матеріали, що розкривають важливі аспекти видавничої діяльності провідних політичних структур Західної України початку ХХ ст. Увагу привертають матеріали фонду 269 «Колекція документів «Український музей у Празі. 1886 – 1952 рр.». Особливістю фонду є те, що він сформований із архівних зібрань української еміграції. У колекції зберігаються фінансові звіти ОУН та видання «Розбудови нації», а також інструкції щодо збільшення кількості передплатників. Окрім того, автором проаналізовано зміст «Українського націоналіста», листування провідних діячів ОУН щодо тематики націоналістичних видань.

На основі аналізу архівних матеріалів, що зберігаються у фонді 6 «Центральний комітет КПЗУ. 1917 – 1936 рр.», отримано інформацію щодо нелегальних газет і журналів партії, досліджено джерела фінансування «Нашої правди», взаємини КПЗУ і «Просвіти», проаналізовано тематику нелегального партійного пресового органу «Земля і воля». Звіти та інформаційні листи технічного і редакційного відділу партійних видань ЦК КПЗУ щодо розповсюдження легальної пропагандистської преси у 1930 р. зберігаються у фонді 233 «Представництво Компартії Східної Галичини при Виконавчому комітеті Комуністичного інтернаціоналу (ВККІ) – представництво Компартії Західної України в польській секції ВККІ, м. Москва».

У ЦДАЛІ України матеріали з історії української преси нараховують 45 колекцій. Зокрема, у фонді 309 «Наукове товариство ім. Шевченка. 1757 – 1946 рр.» є лекції І. Калиновича, С. Наріжного, статті невстановлених авторів, що стосуються розвитку української преси у Східній Галичині, листи ініціативних груп, пов'язані з активізацією видавничої справи, список авторів, які друкувалися на сторінках часописів. Оцінка української преси іноземними виданнями є невід'ємною частиною особових фондів. Це, зокрема, фонд 359 «Назарук Осип, адвокат, журналіст і публіцист, письменник, громадський і політичний діяч. 1883 – 1944 рр.».

Окремі відомості щодо розвитку української преси зберігаються у фонді 348 «Товариство «Просвіта», м. Львів. 1827 – 1944 рр.». У цьому ж фонді є статті О. Горицьвіта, Ю. Танчаковського, Я. Заремби, зміст яких пов'язаний як з пропагандою українських видань, так і їх матеріальним становищем.

З метою визначення місця та ролі україномовних видань у діяльності політичних партій проаналізовано архівні матеріали фонду 344 «Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). м. Львів. 1925 – 1939, 1941 рр.», у якому містяться статистичні дані щодо преси у світі, передплати україномовних журналів і газет тощо.

Відомості, що підтверджують скрутне фінансове становище українських партійних видань, зокрема «Сельробу», газети «Наше слово», зберігаються у фонді 351 «Українське селянсько-робітничє соціалістичне об'єднання («Сельроб»), м. Львів. 1926 – 1932 рр.».

Про важливість друкованого слова для громадськості свідчать матеріали архіву газет «Народня справа», «Діло», «Новий час», «Нова зоря», «Наше слово», «Українські вісті»,

«Батьківщина» та інші. Значний пласт інформації щодо україномовної періодики зберігається у фондах редакцій. Зокрема, у фондах 779 «Редакція газети «Діло», 315 – «Редакція газети «Новий час», 787 – «Редакція газети «Українські вісті», 403 – «Редакція газети «Наше слово», 406 – «Редакція газети «Нова зоря», 329 – «Редакція журналу «Культура», 784 – «Редакція газети «Батьківщина», 781 – «Редакція газети «Народня справа».

Архівні матеріали, що характеризують становище українських пресових видань у міжвоєнній Польщі, зберігаються у фонді 146 «Галицьке намісництво». Здебільшого це розпорядження міністерства внутрішніх справ про конфіскацію і заборону розповсюдження друкованих видань, листування дирекції поліції, старост з міністерством щодо функціонування періодичних видань та діяльність їх редакторів, списки заборонених періодичних видань тощо. Повідомлення про становище української преси у Східній Галичині в міжвоєнний період зберігаються у фонді 462 «Український горожанський комітет у м. Львів».

Матеріали, що стосуються досліджуваної проблеми, зберігаються й у державних обласних архівах Східної Галичини. Список україномовних періодичних видань, що виходили у Львові, характеристику та територію їх поширення знаходимо у розпорядженнях міністерства внутрішніх справ, що скеровувалися на посилення цензури. Повідомлення про арешти редакторів та конфіскацію статей зберігаються у Державному архіві Львівської області у фонді 139 «Прокуратура Львівського окружного суду». Фонд «Львівське воєводське управління» складається із нормативно-правових актів, які роз'яснювали вказівки міністерства внутрішніх справ щодо діяльності преси, а також статистичні дані про українську пресу, зокрема політичну приналежність, керівництво редакцій газети «Земля і воля», що виходила у Львові, редакцію журналу «Жінка».

Листування, розпорядження, інструкції, звіти щодо ситуації з пресою зберігаються у фонді 231 «Тернопільське воєводське управління» Державного архіву Тернопільської області. У місячних звітах повітових старост фіксувалася кількість і характер періодичних видань, що виходили на теренах староства.

У фонді 2 «Станіславське воєводське управління, м. Станіслав» Державного архіву Івано-Франківської області містяться розпорядження щодо боротьби з націоналістичною та комуністичною агітацією, розпорядження про конфіскацію публікацій, у яких засуджувалися дії польського уряду тощо.

Проведений джерелознавчий аналіз свідчить про те, що у фондах державних архівів, відділах наукових бібліотек зберігається достатня кількість матеріалів, що сприяють ґрунтовному дослідженню означеної проблеми. Комплексне використання вказаних джерел, аналіз власне періодичних видань сприяло ґрунтовному дослідженню обраної проблематики й досягнення поставленої мети.

Сучасний методологічний інструментарій наукового дослідження складається із таких основних компонентів: принципи, методи пізнання, засоби дослідження. Використана методологічна основа дослідження сприяла досягненню мети, забезпечила можливість міждисциплінарного аналізу проблеми, розширення фактологічної бази та поглиблення аналітичної складової наукового пошуку.

Тематику дослідження поняття «періодичні видання» трактуємо як «україномовна періодика Східної Галичини міжвоєнного періоду», йдеться про партійну пресу УНДО («Діло», «Свобода», «Національна політика», «Шлях нації», «Подільський голос», «Покутське слово»), УСДП («Земля і воля», «Сила», «Нова культура», «Культура»), КПЗУ («Наша правда», «Наш стяг», «Земля і воля», «Світло», «Вікна», «Сяйво»), Сельробу («Сельроб», «Наше слово», «Наша земля»), УСО («Народна трибуна», «Робітник», «Боротьба») УВО («Заграва», «Наш шлях», «Сурма»), ОУН («Розбудова нації», «Український націоналіст», «Український голос», «Наш клич», «Вісті», «Голос нації»), ФНС («Перемога», «Батьківщина», «Українські Вісті»), УХО («Нова зоря», «Український бескид»), УКС («Мета»).

Класифікуємо цю періодику відповідно приналежності до конкретних політичних партій. Зокрема, націоналістичні видання – це газети і журнали УВО, ОУН та ФНС, що позиціонували себе як виразники націоналістичної ідеї українців, національно-демократичні видання – це часописи УНДО, УХО. Радянофільськими виданнями визначаємо періодику УСДП, КПЗУ, Сельробу та УСО.

Відтак із виокремленої, згідно з визначеними критеріями, групи періодики, використовуємо поняття «партійна періодика», «націоналістичні видання», «національно-демократичні видання», «радянське періодика», «партійно-радянська періодика». У тексті послуговуємося й поняттями «більшовицька преса», що засвідчує її партійну приналежність та ідейну скерованість та «радянська преса», як визначення друкованих видань органів радянської влади. Така термінологія обумовлена тим, що, досліджуючи задекларовану проблематику, акцентуємо основну увагу на суспільно-політичних виданнях, зокрема тих, що відображали основні тогочасні політичні течії.

У другому розділі «**Особливості розвитку україномовної періодики**» розкрито роль україномовної періодики у збереженні національної ідентичності, досліджено матеріальне становище періодичних видань, негативний вплив цензури і конфіскаційних акцій польської влади і власне використання партійно-політичною ідеологією періодичних видань.

Особливості розвитку україномовної періодики у Східній Галичині в міжвоєнний період характеризувалися тим, що сприяли реалізації національно-культурних прагнень українців як національної меншини, на правах якої вони опинилися в Польській Республіці.

На процес становлення преси окресленого періоду впливали різні чинники, однак

домінуючим був партійно-політичний. Активізація суспільно-політичного життя у Східній Галичині, підтримка українських видавців із-за кордону та загальносвітові тенденції дієвості друкованого слова, сприяли формуванню засобів масової інформації. Україномовна періодика Східної Галичини постала не з ініціативи урядових кіл, а виключно завдяки громадськості. Відзначимо, що, з одного боку, вплив партійно-політичної ідеології на україномовну періодику мав негативні наслідки, з іншого – саме партійно-політичні тенденції визначали орієнтацію україномовної періодици Східної Галичини у міжвоєнний період.

До основних чинників, що сприяли розвитку україномовної преси, відносимо активізацію суспільно-політичного життя у Східній Галичині, підтримку українських видавців з-за кордону, процеси українізації в УСРР тощо. Зважаючи на них, міжвоєнне двадцятиліття поділяють на три періоди розвитку: I – 1920–1925 рр. – час суспільно-політичної нестабільності, становлення української преси; II – 1926–1935 рр. – функціонування преси в умовах авторитаризму; III – 1936–1939 рр. – період організованого життя українців в Польській Республіці.

Україномовні часописи Східної Галичини, що виходили у міжвоєнний час, незважаючи на свою політично-партійну приналежність, періодичність, мали спільну характеристику, що полягала у пріоритетності тієї чи іншої тематики. Практично для усіх видань першочергове місце відводилося проблемі освіти, виховання, збереження культурних традицій українців.

Доведено, що у 20 – 30-х рр. ХХ ст. преса здійснювала важливий вплив на національно-культурне життя Східної Галичини. Основною тезою функціонування україномовних періодичних видань виступала ідея збереження національно-культурної ідентичності.

Умови існування україномовної періодици Східної Галичини у міжвоєнний період характеризувалися низкою проблем, зокрема складним матеріальним становищем та недосконалістю нормативно-правового регулювання їх функціонування.

Матеріальне становище україномовних видань визначалося постійною нестачею коштів, інфляційними процесами, знеціненням й зниженням курсу польської грошової одиниці, відсутністю готівки, зубожінням широкого загалу, зменшенням купівельної спроможності населення, низьким рівнем передплати видань. Незважаючи на складність ситуації, україномовні видання функціонували, в основному за рахунок передплати, яка упродовж досліджуваного періоду не носила масового характеру й кардинально змінити та покращити матеріальне становище не могла. Відтак, питання фінансування друкованих видань легше було вирішувати, опираючись на підтримку партійних чи громадських формувань.

Стримуючим чинником у розвитку україномовних видань була цензура і конфіскаційні акції польської влади, що, зважаючи на заборону тих чи інших видань, завдавали серйозної шкоди їх поширенню. Цензура і конфіскаційні акції польської влади виступали особливостями антиукраїнської політики щодо україномовних видань. Державна політика польського уряду

скеровувалася на максимальне обмеження й поступову ліквідацію україномовних видань у Східній Галичині у міжвоєнний період.

Цензура і конфіскаційні акції польської влади були яскравим свідченням того, що влада, штучно створюючи перешкоди у функціонуванні україномовних видань, намагалася обмежити їх вплив на формування національної свідомості українців.

Дії польської влади свідчили про планомірну, цілеспрямовану і тотальну асиміляційну політику у відношенні до українців, що обмежувала їх природні й невід'ємні права на рідну мову й самобутню національну культуру. Це призводило до загострення й поглиблення кризи у відносинах з польською владою.

Таким чином, особливості розвитку україномовної періодики Східної Галичини у міжвоєнний період визначалися функціонуванням в умовах асиміляційної політики польського уряду, характеризувалися складним матеріальним становищем, недосконалістю законодавчої бази у видавничій сфері. Визначальним чинником розвитку україномовної періодики стала активізація громадсько-політичного життя.

Третій розділ **«Видання радянофільського напрямку»** присвячено з'ясуванню причин поширення радянофільських тенденцій на сторінках україномовної періодики та аналізу особливостей висвітлення проблематики національно-культурного життя у Східній Галичині окресленого періоду, що піднімалася на шпальтах газет.

На початку 20-х рр. XX ст. у Східній Галичині спостерігалася поява значної кількості політичних сил ліворадикального спрямування. В умовах політично-партійного диференціювання на прорадянські позиції перейшла частина існуючих партій, а також переформатовувалися рухи, зокрема москвофільство, в середині 20-х рр. XX ст. трансформувалося у радянофільство.

На шпальтах радянофільських газет та журналів піддавалися критиці, або й цькуванню прихильники національної самостійності. Періодичні видання сприяли не тільки формуванню негативного ставлення до національної інтелігенції, але й усуненню її з суспільно-політичного життя.

До радянофільської періодики відносимо, видання партій УСДП, КПЗУ, Сельробу та УСО.

Основне завдання радянофільської періодики у Східній Галичині полягало у пропаганді радянських традицій, способу життя, заідеологізованого партійною догматикою. Практично всі явища культурницького, освітнього і просвітнього життя східногалицького краю трактувалися доволі однобоко й суб'єктивно.

Методи радянзації, поширювані в УСРР, радянська влада намагалася уніфікувати і адаптувати до використання у Східній Галичині. Для радянської преси стала типовою практика довільного трактування фактів.

Проаналізувавши поширення радянофільських тенденцій на сторінках україномовної

періодики у Східній Галичині в досліджуваний період, варто підсумувати, що вони сприяли денационалізації національно-культурного життя, суб'єктивно трактували громадський, суспільно-політичний, культурно-просвітній та освітній рух, не відображали інтересів загалу, а служили засобом пропаганди і поширення радянофільської агітації.

Першим прикладом радянофільських видань стала газета «Воля народу», що почала виходити у 1921 р. спочатку як виразник москвофільства, а з 1926 р. – як орган партії «Сельроб» і виступала прихильником радянського ладу, що проявлялося у зверненні до українців як до «руського народу Галича». Відзначимо, що на сторінках газети неодноразово піднімалися питання спорідненості українського і російського народів. Такі ж акценти висвітлення подій національно-культурного життя краю простежуються у газеті «Земля і воля», що у 1923 р. стала «виразником прагнень і настроїв українського робітництва...».

Під егідою УСДП на захист народних мас виступили часописи «Сила», «Нова культура», «Культура».

Основним виразником комуністичних позицій була КПЗУ. Незважаючи на жорстку політику польського уряду щодо поширення комуністичних ідей, все ж таки партія існувала і змогла налагодити пресове видавництво, як легальне, так і нелегальне. Останні представлені виданнями «Наша правда», «Наш стяг», однойменна «Земля і воля», що видавалися закордоном. Вказані часописи вбачали повноцінний розвиток національно-культурного життя східногалицького краю лише у складі радянської України.

Радянська система поширення ідеології у Східній Галичині активно використовувала широкий спектр методів впливу на свідомість як окремої особистості, так і широких мас у цілому. Одним із важливих засобів забезпечення свого впливу радянське керівництво вважало поширення в масах культури, але культури не в традиційному, загальнолюдському вимірі, а культури «нового» типу, яка неодмінно підкреслювала б переваги радянського, комуністичного шляху розвитку суспільства. Використання для цього будь-яких існуючих осередків громадсько-культурного життя та створення відповідно радянофільських структур було стрижнем утвердження радянського способу мислення у Східній Галичині.

Видання радянофільського напрямку Східної Галичини в культурно-освітньому розвитку відповідали вказівкам партійного керівництва УСРР. Попри активні популістські старання редакторів часописів особливих змін в традиції культурного розвитку радянська не впровадила, читачі переконувалися, що це незначні здобутки, які не мають нічого спільного з українською національною ідеєю, а відображають виключно у партійні інтереси.

Поширення радянофільських тенденцій на сторінках україномовної періодики висвітлювалося за усталеною схемою: критика буржуазного націоналізму, пропаганда пролетарського інтернаціоналізму і дружби народів, духовна єдність культур. Усі ці елементи

були присутні у висвітленні проблематики національно-культурного життя Східної Галичини.

Радянофільська періодика Східної Галичини механічно відображала всі тенденції, що відбувалися в радянській Україні, служила осередком пропаганди й агітації революційних ідей. Ідеологізація національно-культурного життя виступала потужним важелем у боротьбі за укорінення в свідомості мас революційних ідей.

Таким чином, радянофільські видання, що функціонували у Східній Галичині, ґрунтувалися на радянській ідеології, характеризувалися однобоким і схематичним поясненням тих чи інших подій, критикою політичних опонентів.

У четвертому розділі **«Основна тематика видань націоналістичного, національно-демократичного та християнсько-суспільного руху»** розкрито пропаганду націоналістичними періодичними виданнями національної ідеї, роль національно-демократичної преси у захисті українського шкільництва, з'ясовано значення часописів християнсько-суспільних рухів у вихованні українців та боротьбі з атеїзмом і комунізмом.

Популярність націоналізму та націонал-демократії в колах української громадськості Східної Галичини у міжвоєнний період відзначалася наявністю значної кількості часописів такого спрямування. Більшість з них характеризувалася суспільно-політичною тематикою, що трактувалася у відповідності до ідеологічних засад. Питання освіти і культури для українців Східної Галичини розглядалися як визначальний чинник у збереженні української ідентичності у тогочасних умовах. Саме цю тезу відстоювали і пропагували часописи націоналістичних та національно-демократичних політичних структур, які намагалися стати на захист української культури і основним та дієвим методом у цьому контексті виявилася періодична преса. Власне цим можна пояснити активізацію культурно-освітньої проблематики на її сторінках. Окрім того, про пріоритетне значення цієї сфери суспільно-політичного життя наголошувалося у програмних документах націоналістичних структур.

Притаманною рисою видань націоналістичного спрямування стало прагнення виховати справжнього українця на основі національних традицій. Основними методами роботи була пропаганда національної ідеї, а популярність націоналізму в Східній Галичині у міжвоєнний період відзначалася наявністю значної кількості часописів такого спрямування. Періодика націоналістичного скерування представлена часописами «Заграва», «Наш шлях», «Український голос», «Наш клич», «Голос нації», «Перемога», «Батьківщина», «Українські вісті». Частина націоналістичних видань поширювалася на території Східної Галичини нелегально, зокрема «Сурма», «Розбудова нації», «Український націоналіст».

Національно-демократичні сили, на відміну від націоналістичних, мали можливість вести роботу в цьому напрямку практичніше, оскільки їх діяльність була легальною. Наступ польської влади на національно-культурне життя Східної Галичини підштовхнув до згуртування усіх

державницьких сил. Основою консолідації стали національні цінності українців, піднесення культури і науки, моральних вартостей громадськості. Виходячи з цього, захист національно-культурного життя Східної Галичини став одним із основних завдань, утвореної у 1925 р. політичної структури – УНДО. Основними положеннями програми були – здобуття соборної незалежної демократичної Української держави, відстоювання принципу політичного самовизначення українського народу в Східній Галичині. На позиціях національно-демократичного об'єднання стояли газети «Діло», «Свобода», «Національна політика», «Шлях нації», «Подільський голос», «Покутське слово». Зауважимо, що від початку заснування УНДО почала функціонувати газета «Рада», але у 1927 р. на її сторінках проявилася прихильність до радянофільських ідей.

Освітні проблеми на шпальтах часописів висвітлювалися з метою розбудови національно-культурного життя українців. Сформульовані тези щодо ролі і місця освітніх товариств і школи співпадали з позицією національних політичних структур. Часописи національно-демократичного скерування особливу увагу приділяли проблемам українського шкільництва. Так, газета «Свобода» інструктувала українців щодо проведення шкільних плебісцитів, відстоюючи право українців навчатися рідною мовою.

Видавнича діяльність УНДО скеровувалася на популяризацію політичної партії. Пресові органи реалізовували задекларовані завдання, одним із яких було збереження та розвиток української культури та освіти у Східній Галичині. Національно-культурному життю приділялася особлива увага з допомогою преси в тому числі, УНДО змогло поширити свій вплив на діяльність товариств «Рідна школа», «Просвіта» і стати захисником українців від польської асиміляційної політики.

Християнсько-суспільні рухи, що діяли у Східній Галичині у міжвоєнний період, дещо втратили свій вплив. Частина діячів увійшли в УНДО, а інші сконцентрувалися на церковно-релігійній діяльності. У 1925 р. у Львові утворилася УХО, що мала на меті виховувати українців у католицькому дусі, поборювати атеїзм і комунізм. Досить часто на сторінках видання «Нова зоря» вміщувалася інформація про досягнення української національної культури, зокрема про виставку українського народного мистецтва в залі музею НТШ у Львові. Основне завдання виставки полягало у тому, щоб пізнати цінності народу, а народне мистецтво варто зберігати як один з проявів національної окремішності.

Вважаємо, що націоналістичні та національно-демократичні видання були не лише об'єктивним відображенням національно-культурного життя Східної Галичини, але й вагомим чинником його поступу. Наближеність УНДО до «Просвіти», «Рідної школи» подекуди впливала на їх діяльність, що простежується на сторінках часописів. Унівська преса, будучи доступною для пересічного читача, мала на меті залучити громадськість до рішучих дій, що ставало

перешкодою нищення українства.

Отже, націоналістичні та національно-демократичні видання Східної Галичини мали на меті зберегти українську ідентичність в умовах асиміляційної політики польської влади, а відтак популяризували виховання молоді в національному дусі, відстоювали право на українську освіту, культуру і традиції українців, сприяли формуванню національної свідомості.

У **Висновках** зазначено, що національно-культурне життя у Східній Галичині міжвоєнного часу було основною тематикою тогочасної україномовної періодики. Відсутність власної державності та активний наступ колонізації спонукав громадськість до збереження та розвитку національної культури, звичаїв, традицій, освіти, виховання, активізації суспільно-політичного та культурно-освітнього поступу.

Значну підтримку україномовна періодика мала з боку політичних партій та громадських організацій. Варто наголосити, що характерною ознакою україномовних видань, незалежно від їх партійної приналежності чи прихильності до тих чи інших політичних поглядів, був пріоритет освітньої тематики у висвітленні національно-культурного життя.

Досліджено особливості розвитку україномовної періодики у Східній Галичині в міжвоєнний період, який характеризувався боротьбою за збереження усіх можливих форм національної ідентичності, культури, мови, традицій, формування громадянського суспільства. Представником українців виступала україномовна періодика. Вона була не лише засобом масової інформації, але й частиною національно-культурного життя Східної Галичини.

Охарактеризовано ситуацію, що склалася у видавничій сфері і з'ясовано, що законодавча база щодо преси ускладнювали розвиток україномовної періодики у міжвоєнний період. Крім того, відзначено, що низка законів і розпоряджень щодо українського шкільництва не лише утискала природне право українців на використання рідної мови, але й спровокувала посилену увагу до цих питань з боку українських часописів. Власне ця проблематика стала об'єднуючим чинником усіх без винятку україномовних видань, підконтрольних тим чи іншим політичним партіям та громадським організаціям.

Доведено, що основним чинником, що впливав на розвиток україномовної періодики міжвоєнного періоду в Східній Галичині виступала матеріальна нестабільність, постійно відчувалася відсутність коштів, що було однією з основних причин гальмування розвитку матеріальної бази. Низький рівень платоспроможності основної маси читачів україномовних видань, штрафи та висока вартість видавництва – усе це додатково ускладнювало існування української газети.

З'ясовано причини поширення радянофільських тенденцій на сторінках україномовних видань і наголошено, що національно-культурне життя українців Східної Галичини не залишилося поза увагою радянофільських видань. Основний акцент висвітлення тих чи інших подій

традиційно носив критичний характер за рахунок протиставлення національно-культурного життя у Східній Галичині і в радянській Україні періоду українізації.

Проблеми українського шкільництва та української мови, і загалом політика полонізації, використовувалися ними як політичні спекуляції. Висвітлено проблематику національно-культурного життя у комуністичних виданнях, пресові органи яких відображали події з позиції боротьби за селянсько-робітничі впливи у національних інституціях.

Простежено пропаганду періодичними виданнями націоналістичного змісту національної ідеї. Наголошено на тому, що серед українців у Східній Галичині популярністю користувалася націоналістична ідеологія. Основними її представниками виступали УВО, ОУН та ФНС. Провісником націоналістичних тенденцій у періодичних виданнях став часопис «Заграва», що дав поштовх до розвитку націоналістичних видань, визначив їх суспільно-політичну скерованість, не залишивши поза увагою національно-культурне життя. Характерною ознакою націоналістичних видань Східної Галичини була тематична скерованість на виховання молоді на засадах націоналістичної ідеології, захист української школи радикальними методами, через саботаж польських шкіл та учителів.

З'ясовано роль національно-демократичних видань у захисті українського шкільництва, проаналізовано правовий механізм проведення шкільних плебісцитів з метою збереження українських шкіл і права українців на освіту, інформативні кампанії з організації віч на захист української школи та боротьби проти утравізації.

Розкрито особливості змістового наповнення періодичних видань християнсько-суспільного руху, що ґрунтувалися на вихованні українців у католицькому дусі, боротьбі з атеїзмом і комунізмом. Домінуючою виступала проблематика, присвячена суспільно-політичним і релігійним темам, що трактувалася у відповідності до ідеологічних засад релігійних організацій, національних цінностей українства, моральних вартостей громадськості.

Цілісно й об'єктивно оцінено роль і значення україномовної періодики у національно-культурному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду.

Дисертація дозволяє стверджувати, що україномовна періодика була закономірним і об'єктивним виявом української історії і рушійною силою національно-культурного життя у Східній Галичині в міжвоєнний період, відстоюючи національні інтереси й прагнення українства.

Беззаперечними здобутками ролі україномовної періодики в національно-культурному житті Східної Галичини у міжвоєнний період стали: популяризація ідейно-теоретичних основ політичних партій, громадських організацій щодо обґрунтування мети, конкретних вимог й засад діяльності; формування розгалуженої мережі періодичних видань, що сприяло інформуванню широких верств про ті чи інші події; масове зростання національної свідомості українців Східної Галичини, незалежно від громадсько-політичних поглядів.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

І. Статті у фахових виданнях:

1. Кавулич О. Проблеми українського шкільництва крізь призму суспільно-політичних часописів Галичини міжвоєнного періоду (1919 – 1939 рр.) / О. Кавулич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ ст. – 2008. – Вип. 17. – С. 543 – 548.
2. Муц О. Україномовна періодика Східної Галичини: умови існування та чинники поступу у міжвоєнний період / О. Муц // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2009. – Вип. 1. – С. 67 – 73.
3. Муц О. Висвітлення націоналістичними виданнями Західної України проблем суспільного розвитку українства в міжвоєнний період / О. Муц // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2009. – Вип. 2. – С. 151 – 155.
4. Муц О. Радянофільська періодика Західної України міжвоєнного періоду і тенденції висвітлення культурно-освітнього розвитку / О. Муц // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки. – 2010. – № 19 (206) жовтень. – С. 204 – 215.
5. Муц О. Україномовна періодика Західної України (1920 – 1939 рр.): історіографія проблеми / О. Муц // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2011. – Вип. 1. – С. 266 – 272.
6. Муц О. Пресові видання УНДО – важливе джерело дослідження національно-культурного руху в Західній Україні в міжвоєнний період / О. Муц // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2012. – Вип. 1. – С. 242 – 246.

ІІ. Матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій:

7. Кавулич О. Культурницьке спрямування часопису «Жінка» – офіційного друкованого органу Союзу українок / О. Кавулич // Всеукраїнська науково-практична конференція «Охорона культурної спадщини в Україні: історія, теорія, практика» (Тернопіль, 28 – 29 травня 2007 р.). – Тернопіль, 2007. – С. 25 – 28.
8. Кавулич О. Суспільно-політичні чинники становлення та розвитку україномовної періодики Галичини у 20 – 30-х рр. ХХ ст. / О. Кавулич // Міжнародна науково-практична конференція молодих учених «Шевченківська весна» (Київ, 20 – 21 березня 2008 р.). – Київ, 2008. – Вип. VI: У двох частинах. – С. 172 – 175.
9. Муц О. Оцінка діяльності товариства «Просвіта» у Західній Україні в націоналістичних та

- радянських часописах міжвоєнного періоду / О. Муц // Міжнародна наукова конференція «Просвіта» в національно-культурному житті українського народу (до 140 – річчя з часу заснування) (Тернопіль, 8 – 10 грудня 2008 р.). – Тернопіль: вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – С. 94 – 100.
10. Муц О. Трактуння завдань української літератури націоналістичною та радянофільською періодикою в Західній Україні в міжвоєнне двадцятиліття / О.Муц // II Міжнародна науково-практична конференція молодих учених (до 175-річчя Київського національного університету імені Тараса Шевченка), (Київ, 23 – 24 квітня 2009 р.). – Київ, 2009. – Вип. 2. – Част. 1. – С. 102 – 105.
11. Муц О. Вплив видавничої діяльності УНДО на культурно-освітній розвиток Східної Галичини у міжвоєнний період / О. Муц // Міжнародна наукова конференція «Львівська національна наукова бібліотека України імені В.Стефаника: історія і сучасність» (Львів, 28 – 30 жовтня 2010 р.). – Львів, 2010. – С. 565 – 569.
12. Муц О. Часописи Тернопільщини їх місце і роль у суспільно-політичному та культурно-освітньому розвитку Західної України у міжвоєнний період / О. Муц // Міжнародна науково-практична конференція «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)» (Тернопіль, 20 – 21 квітня 2012 р.). У двох частинах. – Тернопіль, 2012. – Ч. 1. – С. 200 – 204.

АНОТАЦІЯ

Муц О. І. Україномовна періодика в національно-культурному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду (1918 – 1939 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.01 – історія України. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2012.

У дисертації на основі аналізу історіографічних праць, архівних матеріалів, періодичних видань, друківаних джерел здійснено комплексне дослідження ролі і місця україномовної періодики в національно-культурному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду.

Основну увагу приділено особливостям розвитку україномовної періодики у Східній Галичині в міжвоєнний період, який характеризувався боротьбою за збереження усіх можливих форм національної ідентичності, культури, мови, традицій, формування громадянського суспільства.

Доведено, що україномовна періодика була закономірним і об'єктивним виявом української історії і рушійною силою національно-культурного життя у Східній Галичині в міжвоєнний період, відстоюючи національні інтереси й прагнення українства.

Ключові слова: Східна Галичина, Друга Річ Посполита, польська влада, міжвоєнний період, україномовна періодика, партійна періодика, національно-культурне життя.

АННОТАЦИЯ

Муц О. И. Украиноязычная периодика в национально-культурной жизни Восточной Галиции межвоенного периода (1918 – 1939 гг.) – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2012.

В диссертации на основе анализа историографических работ, архивных материалов, периодических изданий, печатных источников осуществлено комплексное исследование роли и места украиноязычной периодики в национально-культурной жизни Восточной Галиции межвоенного периода.

Основное внимание уделено особенностям развития украиноязычной периодики в Восточной Галиции в межвоенный период, который характеризовался борьбой за сохранение всех возможных форм национальной идентичности, культуры, языка, традиций, формирования гражданского общества.

Доказано, что украиноязычная периодика была закономерным и объективным проявлением украинской истории и движущей силой национально-культурной жизни в Восточной Галиции в межвоенный период, отстаивая национальные интересы и стремления украинцев.

Ключевые слова: Восточная Галичина, Вторая Речь Посполитая, польская власть, межвоенный период, украиноязычная периодика, партийная периодика, национально-культурная жизнь.

SUMMARY

Muts O. I. The Ukrainian language periodicals in national and cultural life of Eastern Galicia in the interwar period (1918 – 1939). – Manuscript.

Thesis for the candidate degree in history in speciality 07.00.01 – history of Ukraine. – Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 2012.

On the basis of the analysis of historiographical works, archival materials, periodicals, printed sources, the complex investigation of the role and the place of Ukrainian periodicals in national and cultural life of Eastern Galicia in the interwar period is carried out in the thesis.

The main attention is paid to the peculiarities of the development of Ukrainian periodicals in Eastern Galicia in the interwar period, which was characterized by a struggle for the preservation of all possible forms of national identity, culture, language, traditions and civil society formation.

It is proved that the Ukrainian language periodicals were a natural and objective manifestation of

Ukrainian history and the driving force of national cultural life in Eastern Galicia in the interwar period, defending national interests and aspirations of Ukrainians.

The features of development of Ukrainian periodicals in Eastern Galicia in the interwar period were characterized by the fact that they gave the possibility to realize national and cultural aspirations of Ukrainians as a national minority, in the capacity of which they found themselves in the Polish Republic since the press functioning was taking place under extremely difficult conditions.

The limiting factors in the development of the Ukrainian language publications were the censorship and confiscation actions of the Polish government. The prohibition of certain publications caused serious damage to their spreading. The censorship and confiscation actions of the Polish authorities were features of anti-Ukrainian policy against the Ukrainian language publications. The state anti-Ukrainian policy was unlawful and was directed to the maximum limitation and the gradual elimination of Ukrainian publications in Eastern Galicia in the interwar period.

The financial state of Ukrainian publications was determined by the constant lack of funds, inflation processes, devaluation and depreciation of the Polish currency, the lack of cash, impoverishment of the general public, reduced purchasing power and low subscription to periodicals. Despite the complexity of the situation; the Ukrainian language publications functioned mainly due to the subscriptions that during the studied period were not massive and could not change and improve the financial situation dramatically.

The process of media establishment of the outlined period was influenced by various factors, but the dominant factor was party-political one. The East Galician press was not initiated by government circles, but exclusively by the public. On the one hand, the impact of party and political ideology on Ukrainian periodicals had negative consequences, on the other hand, the party and political tendencies determined the orientation of the East Galician press in the interwar period.

The main factors that contributed to the development of the Ukrainian language press were: the activation of social and political life in Eastern Galicia, the Ukrainian publishers support from abroad and global trends of effectiveness of the printed word, the processes of ukrainization in the USSR. Considering all these factors, the interwar twenty years are divided into three periods of development: I – 1920–1925 – the time of social and political instability, the formation of the Ukrainian press, II – 1926–1935 – functioning of the press in the conditions of authoritarianism, III – 1936 – 1939 – the period of organized life of Ukrainians in the Polish Republic.

The Ukrainian language periodicals of Eastern Galicia, which were published in the interwar period, despite their political and party affiliation and periodicity, shared a common characteristic, which consisted in prioritizing one or another subject. The top priority in most publications was given to the problem of the education, upbringing and the preservation of cultural traditions of the Ukrainian people.

Ukrainian periodicals had considerable support from political parties and public organizations. It

should be emphasized that the characteristic feature of the Ukrainian language publications was the priority of educational issues in covering of national and cultural life, regardless of their party affiliation or adherence to certain political views.

For Ukrainians the Ukrainian language periodicals became an integral part of the struggle for statehood, national and cultural revival in Eastern Galicia in the interwar period. The periodicals were the basis for patriotic strategy of consolidation of Ukrainians. Overcoming the crisis of humanitarian infrastructure the Ukrainian periodicals ensured harmony in social development, contributed to the formation of the national elite with statist thinking and to the development of non-violent foundations of cultural progress.

The periodicals defended the rights of Ukrainians for free development of native language, culture, traditions, identity, self-image; they promoted overall broadening of outlook, the spiritual enrichment and cultural education of the nation, raising the level of education and the implementation of the national aspirations of the Ukrainian people.

The national and cultural life in Eastern Galicia in the interwar period was the main theme of the Ukrainian language periodicals of those days. The absence of own statehood and an active attack of polonization urged the public to save and develop national culture, customs, traditions, education, upbringing, the activization of social and political, cultural and educational development.

Key words: Eastern Galicia, the Second Polish-Lithuanian Commonwealth, the Polish authorities, the interwar period, the Ukrainian language periodicals, party periodicals, national and cultural life.

Підписано до друку 23.10.2012 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 10/12/14

Віддруковано у видавничому центрі «Вектор»

46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2б,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР №33 від 06 грудня 2007 р.

СПД Созанський А. М.